

KLIMATÁJAK EURÓPÁBAN.

Középeurópa gazdasági életére, különösen a mezőgazdálkodásra, a tengerektől való távolságnál, a változatos domborzati és szerkezeti felépítésnél is sokkal döntőbb hatással nyomja rá bélyegét az a körülmény, hogy a terület éghajlati viszonyaiban a nagy európai éghajlati tájak találkozási pontjában fekszik: éghajlati szempontból is Középeurópa. Ez a helyzet elsősorban az időjárási viszonyok nagy változatosságában jelentkezik. A domborzatilag változatos tájon sokféle éghajlattípust találunk, még nagyobb azonban a változatosság, szeszélyesség az éghajlati elemek járásában. Az időjárás szeszélyes egy-egy éven belül is és nagy különbségeket mutat az év, vagy egyes évszakok időjárása, ha több évet hasonlítunk össze. A klimatájak nem váltják olyan éles határokkal egymást, mint a szerkezeti vagy domborzati tájak. De időben sem állandóak ezek a határok és az átmeneti zónák sem. Az időjárás elemei - légnyomás, szelek, csapadék, napsugárzás - mozgékony elemek, melyeknek nem pillanatnyi állapota, hanem visszatérő, meg-megújuló, rendszeresnek látszó tünetei adják egy-egy vidék éghajlatának jellegét. E meg-megújuló, rendszeres éghajlati viszonyok alakítják a természetes növénytakaró képét, alakítják az alapközzel együtt a talajzónákat, megadják az ütemét a hegypusztító, lehordó, domborzatformáló erőknek, a folyók vízbőségeinek és vízjárásának; ezekkel kell számolnia a mezőgazdaságnak.

Az évről-évre és helyről-helyre változó hőmérsékleti, légmozgási és csapadékviszonyokból Európában három nagy éghajlati tájtypus alakítható ki: Az óceáni klímaterület, a kontinentális klímaterület és a mediterrán klímaterület. A kontinentális klímaterület további két tájra különül: a déli száraz steppe-klimára és az északi hűvös, nyirkos erdőklimára. Viszont az atlanti és mediterrán klíma a kontinens délnyugati részén erősen keveredik és kialakul egy következő altípus: a délatlanti klímatisípus. Ez utóbbi csak átmenetet jelent, a kontinentális klíma két fajtája azonban merőben különbözik egymástól s ezért külön klimatájaként kezeljük.

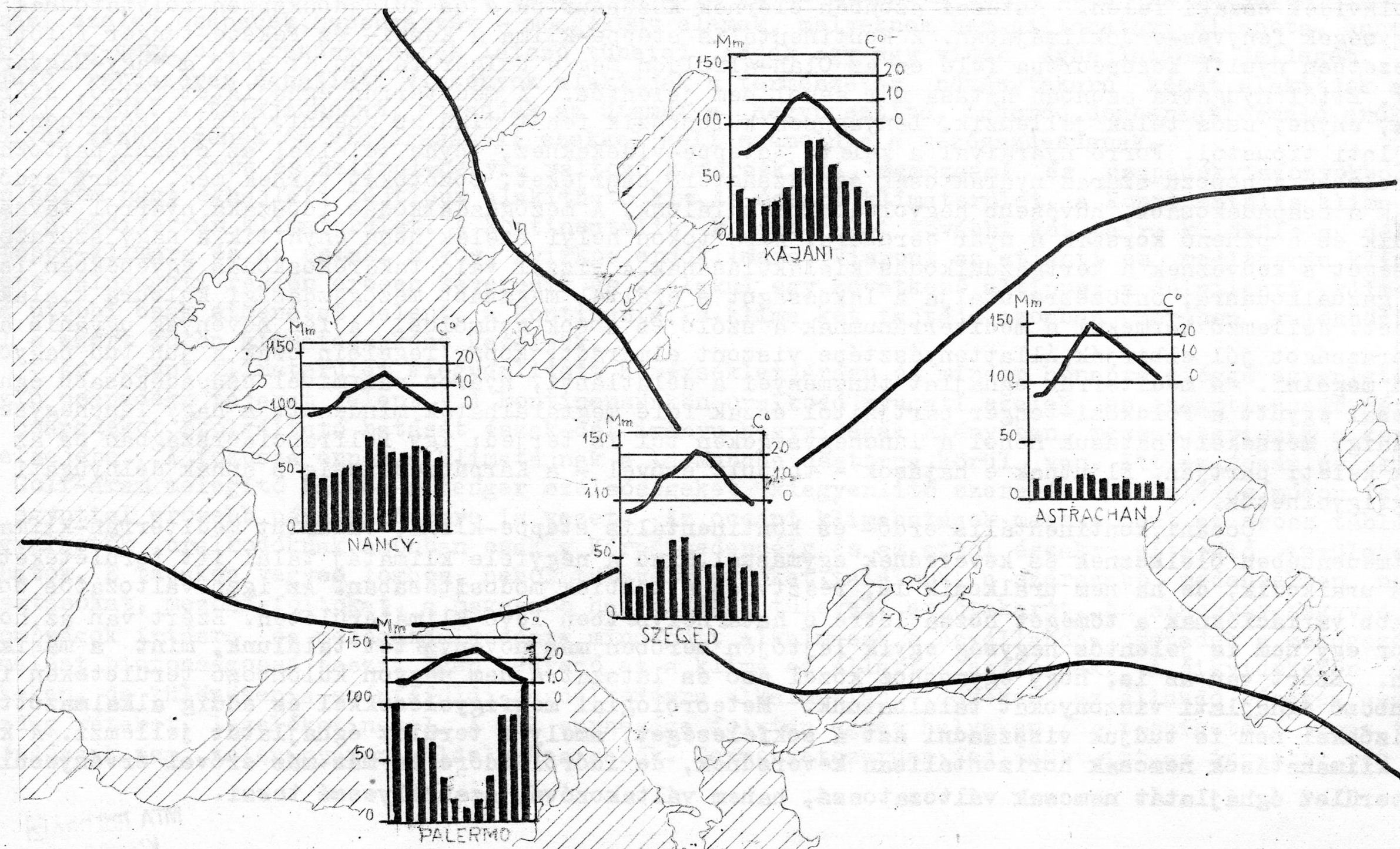
Az óceáni klímaterület kiegyenlített hőmérsékletjárásu és minden hónapra eléggé egyenletesen eloszló csapadéku tájakat jelent. A kontinensünkön uralkodó nyugati szelek az Atlanti-óceán mérsékli és csapadékot szolgáltató hatását észak-dél irányu hegyvidékek hiányában messze beviszik a kontinens belsejébe. A fókuszának a klimatájának a La-Manche csatorna körül van. Itt az óceán északi részén a Golf-áram melegítő hatása a tenger szélsőségeket kiegyenlítő szerepét különleges módon fokozza, egyuttal erősebb páráképződésre is vezet. Az óceáni klímahatások messze bent az orosz táblán is megfigyelhetők, uralkodóknak azonban csak a Kárpátmedencéig és az attól északra elterülő területekig mondhatók. E tájakon vegyes lombos, néhol tűlevelű erdőket találunk, a szárazabb medencékben nagyobb tisztásokat, mezősfoltokat, a magasabb hegyvidékeken tűlevelű erdőtakarót. Az alacsony hegyvidékek és dombságok irtásra és mezőgazdálkodásra mindenütt alkalmasak s az állandó csapadék a mezőgazdasági termelést biztonságossá teszi. Igen kedvező ez a klíma az állattenyésztésnek. A síkvidékeken és dombvidékeken, de különösen a szántóföldi gazdálkodásra alkalmatlan vidékeken az állandó bőséges csapadék gazdag réteket, legelőket nevel. A tél enyhése folytán egyes helyeken /Brit-szigetek/ nincs téli pihenőidőszak sem, télen-nyáron zöldelnek a mezők. Természetszerűen fejlődött itt az intenzív rét -

és legelőgazdálkodás s ezzel az intenzív állattenyésztés és sok csapadékot kívánó takarmánynövények nagymértékű termelése. A kontinentális klímát a hőmérsékletnek télről nyárra való szélsőséges ingadozása és a kevés csapadék jellemzi. A hőmérsékleti ingadozás a hideg boreális erdőklímában és a déli steppe-klímában egyaránt megtalálható. A csapadék mennyiségében sem látunk nagy különbségeket, minthogy azonban a déli részek hőmérséklete jóval magasabb az északi részekénél, ugyanaz a csapadék, amely északon erdővegetációra ad alkalmat, délen csak füves pusztaságokat hoz létre. A déli mezőségi területeken előbb pásztorkodó állattenyésztés, majd földmives gazdálkodás fejlődött ki. Az északi területeken a földművelésnek sok nehézséggel kell megküzdenie s ezért ezek kevésbé egyoldalú földmives területek. A gazdálkodás sokfélesége azonban itt sem közelíti meg a nyugati óceáni klimahatások alatt álló területekét. A füves, nyirkos erdő- /boreális/ klíma uralkodik a Skandináv-félsziget nagy részén és az orosz táblavidék északi felén. Hatásai azonban elérnek Középeurópaig és tulajdonképpen folytatódnak a magas hegységek fenyves-erdőklímájában. A kontinentális steppe-klíma a Káspi- és Fekete-tenger fölött széles övezetben nyúlik Középeurópa felé és az Oláh-alföldön meg a bulgár táblán át elér a Nagy-Magyar-Alföldre. Ettől nyugatra azonban hatása már sehol sem jelentős. A mediterrán éghajlatot forró, száraz nyarak, enyhe, esős telek jellemzik. Lényegesen különbözik tehát mind az óceáni, mind a kontinentális éghajlati típustól. Forró nyaraival a keleti steppe-vidékekhez, enyhe teleivel az óceáni partokhoz áll közelebb. A hosszú száraz nyarak csak szárazságtűrő cserjéket, bozótokat tűrnek meg, zárt erdőtakarót csak a csapadékosabb, hűvösebb hegyoldalakon találunk. A mezőgazdálkodás időszaka nyárról tavaszra tolódik és a pihenő korszak a nyár derekára. A partokon helyi szelek néha enyhítik a nagy szárazságot és hőséget s kedveznek a kertgazdálkodás kialakulásának. A vízzel való takarékoskodás egyebekben is okszerű gazdálkodásra, öntözésre utalja a lakosságot s ezáltal magasabb mezőgazdasági kultúra kialakulására vezet. Jellemző termékei a mediterránumnak a szőlő és a sok gyümölcs. A fás növények ugyanis a nyári szárazságot jól elbirják. Állattenyésztése viszont elmaradt, kopár legelőin csak a juh tud nagyobb számban megélni. A mediterrán éghajlat tünetényei a délatlanti, nyáron valamivel csapadékosabb éghajlattal pussal együtt a Földközi-tenger partjaitól észak felé megtalálhatók mindenütt a nagy lánchegységek vonaláig. Mérsékelt hatásuk néhol a lánchegységeken túl is terjed: így Délfranciaországban és az Adriának keleti partján. Eljutnak e hatások - tompult erővel - a Kárpátmedencéig s annak délnyugati felében megfigyelhetők.

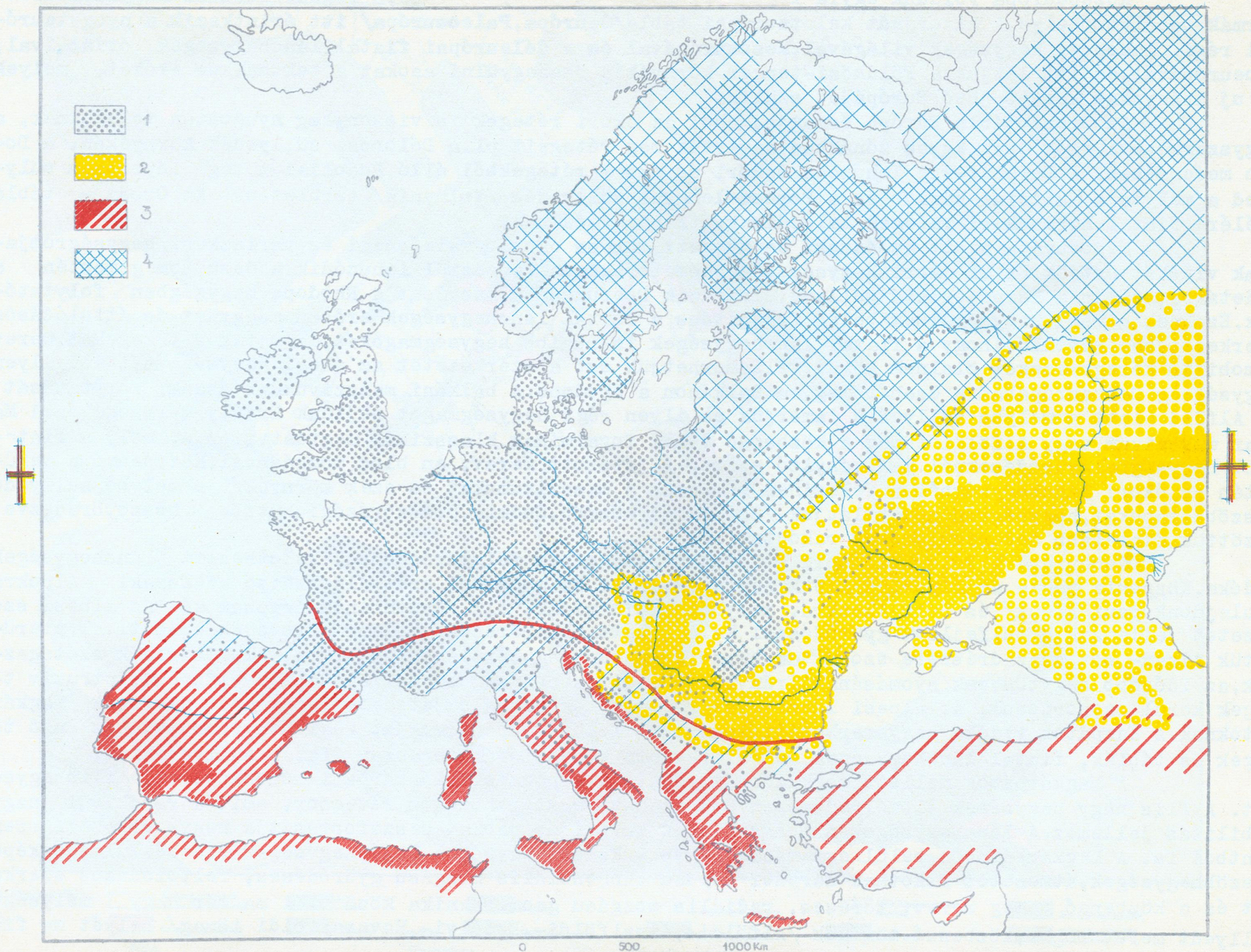
Óceáni, kontinentális erdő- és kontinentális steppe-klíma, valamint mediterrán-klíma a Kárpátmedencében ölelkeznek és keverednek egymással. Mind a négyféle klimatáj talál itt területeket, amelyeken uralkodik, de ha nem uralkodik is, résztvesz a többiek módosításában. Az igen változatos domborzat újabb variációknak a tömegét hozza létre e határhelyzetben lévő klímaterületen. Ezért van az, hogy sokszor egy nem is jelentős hegység egyik lejtőjén merőben más növényzetet találunk, mint a másik lejtőjén. Ezért van az is, hogy egymáshoz közel eső és látszatra nem nagyon különböző területeken igen különböző éghajlati viszonyokat találhatunk. Meteorológiai megfigyelésekkel és eddig alkalmazott értékjelzőkkel nem is tudjuk visszaadni azt a sokféleséget, amely e terület éghajlatát jellemzi. A különböző klimahatások nemcsak horizontálisan keverednek, de időről-időre is más-más erővel érvényesülnek, ami a terület éghajlatát nemcsak változatossá, hanem váltakozóvá, szeszélyessé teszi.

Ez a nagy változatosság és szeszélyesség, mely sokszor nem szélsőséges értékekben, hanem apró ingadozásokban jelentkezik, a mezőgazdálkodásra igen jelentős hatással van. Nemcsak a termelvények kiválasztásában, hanem a gazdálkodás módjában, eszközeiben, a termelés fejlesztés lehetőségeiben, a másutt elért eredmények hasznosításában is minduntalan nehézségként lép fel az a körülmény, hogy ezt a területet egyik más európai területhez sem lehet egykönnyen hasonlítani.

Térképünk gróf Teleki Pál és K. Nagy Zoltán: Óceáni, szárazföldi, mediterrán és hidegövi klimahatások és hegyi klima Európában, Budapest, Athenaeum, 1930. c. munkájában közölt térképek a - lapján készült és a különböző klimatájakra jellemző növények elterjedésén alapul.

KLIMATAJAK • EURÓPA'BAN.
CLIMATE ZONES IN EUROPE.

1. Oceanic climate. — 2. Continental steppe climate. — 3. Mediterranean climate. — 4. Continental forest climate.